

הַלְבוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פֶּרֶק י

א. בַּהֲמָה אוֹ חִיָּה שְׁאִינָה שְׁמוּרָה, אֲלֵא מִהֲלָכַת בְּכָל מְקוֹם וְרוּעָה אֵינָה בְּחֻזְקַת זֶה שֶׁתִּפְסָה, מֵאַחֵר שֶׁהִיא יְדוּעָה לְבַעָלִים. כִּיצַד: הֵבִיא הַתּוֹבֵעַ עֲדִים שֶׁהַבְּהֵמָה הַזֹּאת יְדוּעָה לוֹ, וְזֶה הַתּוֹפֵס טוֹעֵן אֶתָּה נִתְּתָה לִי, אֶתָּה מְכַרְתָּה לִי אִינוּ נֶאֱמָן: שְׁאִין הִיּוֹתָה תַּחַת יָדוֹ רְאִיָּה שֶׁהָרִי הִיא הִלְכָה מַעֲצָמָה, וְנִכְנָסָה בְּרִשּׁוֹתוֹ. לְפִיכֶךְ אִם לֹא הֵבִיא רְאִיָּה תַּחֲזֹר הַבְּהֵמָה לְבַעָלֶיהָ, וַיִּשְׁבַּע הֶסֶת עַל טַעֲנַת זֶה.

ב. הִיָּתָה הַבְּהֵמָה שְׁמוּרָה אוֹ מְסוּרָה לְרוּעָה אֶף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא זֶה עֲדִים שֶׁהִיא שְׁלוֹ, הָרִי הִיא בְּחֻזְקַת זֶה שֶׁהִיא תַּחַת יָדוֹ. וְאִם טַעֵן אֶתָּה מְכַרְתָּה לִי, אוֹ נִתְּתָה לִי יִשְׁבַּע הַתּוֹפֵס הֶסֶת שֶׁהִיא שְׁלוֹ, וַיִּפְטֹר.

ג. לְפִיכֶךְ מִי שֶׁתִּפְסַם בַּהֲמַת חֲבֵרוֹ שֶׁהִיָּתָה שְׁמוּרָה אֲצִלוֹ, אוֹ בִּיד רוּעָה, וְהַבְּעָלִים טוֹעֲנִין הִיא יֵצֵאת מַעֲצָמָה וּבָאָה אֲצִלָּהּ, אוֹ פְקֻדוֹן הִיא בִּידָךְ, אוֹ שְׁאוּלָּה הִיא לָךְ, וְהַתּוֹפֵס אוֹמֵר כֵּן הוּא אֵינָה שְׁלִי, אֲבָל אֶתָּה חַיֵּב לִי כֶךְ וְכֶךְ עָלֶיָּה, אוֹ אֶתָּה מִשְׁכַּנְתָּה בְּיָדִי עַל כֶּךְ וְכֶךְ, אוֹ הִזִּיקָה אוֹתִי נֹזֵק שֶׁאֶתָּה חַיֵּב לְשַׁלֵּם עַל יָדֶיָּה כֶךְ וְכֶךְ יָכוֹל לְטַעֵן עַד כְּדֵי דְמִיָּה, מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לְקוֹנָהּ הִיא בְּיָדִי; וַיִּשְׁבַּע בְּנִקְיֻטַּת חֶפֶץ וַיִּטַּל.

ד. וְכֵן הָעֲבָדִים שֶׁיָּכוּלִין לְהֵלֵךְ, אֵינָן בְּחֻזְקַת זֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ, אֲלֵא כִּיּוֹן שֶׁהֵבִיא הַטוֹעֵן עֲדִים שֶׁזֶה יְדוּעַ שֶׁהוּא עֲבָדוֹ, וְהֵלָּה טוֹעֵן אֶתָּה מְכַרְתּוֹ לִי, אוֹ אֶתָּה נִתְּתוֹ לִי בְּמִתְנָה אִינוּ נֶאֱמָן, וַיַּחֲזֹר הָעֶבֶד לְבַעָלָיו, וַיִּשְׁבַּע הַטוֹעֵן, שֶׁלֹּא מָכַר וְלֹא נָתַן.

ה. הֵבִיא זֶה הַנִּטְעֵן שֶׁתִּפְסַם הָעֶבֶד, עֲדִים שֶׁיֵּשׁ לָזֶה הָעֶבֶד אֲצִלוֹ שְׁלוֹשׁ שָׁנִים רְצופוֹת מִיּוֹם לְיּוֹם, וְהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעֲבָדִים מְשַׁמְשִׁין אֶת רַבֵּן הוֹאִיל וְלֹא מַחָה בּוֹ בְּכָל אֶלּוֹ הַשָּׁנִים הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וּמַעֲמִידִין אוֹתוֹ בִּידוֹ, אַחֵר שֶׁיִּשְׁבַּע הֶסֶת, שֶׁלְקָחוֹ מִמֶּנּוּ אוֹ שִׁנְתָּנוּ לוֹ בְּמִתְנָה. אֲבָל עֶבֶד קֵטָן שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהֵלֵךְ עַל רַגְלָיו מִפְּנֵי קִטְנוּתוֹ, הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַמַּטְלָטְלִין, וְכָל מִי שֶׁיִּהְיֶה בְּרִשּׁוֹתוֹ, הָרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ; וְהַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו הָרְאִיָּה.

ו. הַטוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ, בְּגַד זֶה אוֹ בַּהֲמָה זֹו אוֹ עֶבֶד זֶה שֶׁבִּידָךְ שְׁלִי הוּא, וּגְזַלְתּוֹ מִמֶּנִּי, אוֹ הִפְקַדְתִּיו אֲצִלָּהּ, אוֹ שָׁכּוּר הוּא לָךְ, אוֹ שְׁאוּל הוּא, וְהַנִּטְעֵן אוֹמֵר לֹא כִי, אֲלֵא זֶה מִמוֹנִי וִירִשְׁתִּי, וְהֵבִיא הַטוֹעֵן עֲדִים וְהַעֲיִדוֹ שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁזֶה הַחֶפֶץ אוֹ הָעֶבֶד אוֹ הַבְּהֵמָה יְדוּעַ שֶׁהוּא הִיָּה לָזֶה חֲזֹר הַנִּטְעֵן וְאָמַר, כֵּן הִיָּה שְׁלָךְ, אֲבָל אֶתָּה נִתְּתוֹ לִי, אוֹ מְכַרְתּוֹ לִי, וְזֶה שֶׁאִמַּרְתִּי יִרְשְׁתִּי, לֹא שֶׁיִּרְשְׁתִּיו מֵאֲבוֹתִי אֲלֵא שֶׁהוּא שְׁלִי כְּאֵלּוֹ יִרְשְׁתִּיו הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת: שֶׁכֶּבֶר בְּאֶרְנוֹ שֶׁיֵּשׁ לְטוֹעֵן לַחֲזֹר וְלְטַעֵן דְּבַר הַנִּשְׁמָע.

ז. סְפִינָה וְכִיּוֹצָא בָּהּ, שֶׁהִיוּ שָׁנִים נִחְלָקִין עָלֶיָּה זֶה אוֹמֵר כְּלָה שְׁלִי וְזֶה אוֹמֵר כְּלָה שְׁלִי, וּבָאוּ לְבֵית דִּין, וְאָמַר הָאֶחָד תִּפְסוּהָ עַד שֶׁאֵבִיא עֲדִים אֵין תּוֹפְסִין. וְאִם תִּפְסוּהָ בֵּית דִּין, וְהֵלֵךְ וְלֹא מָצָא עֲדִים, וְאָמַר הַנִּיחוּהָ בֵּינֵינוּ, וְכָל הַמַּתְגַּבֵּר יִטַּל כְּשֶׁהִיָּה דִינָהּ מִקֵּדָם אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, וְאֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ בֵּית דִּין מִתַּחַת יָדָן: עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עֲדִים, אוֹ עַד שֶׁיִּוָּדוּ זֶה לָזֶה, אוֹ יַחְלִקוּ בְּרִצּוֹנָם וּבְשִׁבוּעָה כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ.

הלכות טוען ונמטען פרק יא

א. כל הקרקעות הידועות לבעליהן אף על פי שהן עתה תחת ידי אחרים, הרי הן בחזקת בעליהן. פיצד: ראובן שהיה משתמש בחצר בדרך שהעם משתמשים בחצרותיהן, דר בה ושוכרה לאחרים ובונה וסותר, ואחר זמן בא שמעון וטען עליו ואמר לו, חצר זו שתחת ידך שלי היא, ושכורה היא בידיך, או שאולה, או גזולה, והשיבו ראובן שלך היתה, ואתה מכרתה לי, או נתתה לי במתנה אם אין עדים לשמעון שהיתה ידועה לו, נשבע ראובן הסת ויעמד במקומו.

ב. אבל אם הביא שמעון עדים שחצר זו שלו היתה הרי היא בחזקת שמעון, ואומרין לראובן, הבא ראיה שמכרה לך, או נתנה לך. ואם לא הביא ראיה מסלקין אותו ממנה, ומחזירין אותה לשמעון, אף על פי שאין ראובן מודה לשמעון שהיא היתה שלו, שהרי יש עדים לשמעון.

ג. במה דברים אמורים שמצריכין ראובן להביא ראיה או יסתלק, בשלא נשתמש בה זמן מרבה. אבל אם הביא עדים שאכל פרות קרקע זו שלוש שנים רצופות, ונהנה בכלה בדרך שנהנין כל אדם באותה קרקע, והוא שהיה אפשר לבעלים הראשונים שידעו בזה שהחזיק, ולא מחו בו מעמידין אותה ביד ראובן; וישבע ראובן הסת שמכרה לו שמעון, או נתנה לו, ויפטר.

ד. מפני שאומרים לשמעון, אם אמת אתה טוען שלא מכרת ולא נתת למה היה זה משתמש שנה אחר שנה בקרקעך, ואין לך עליו לא שטר שכירות, ולא שטר משכונה, ולא מחית בו.

ה. טען ואמר, מפני שלא הגיע אלי הדבר, שהרי הייתי במדינה רחוקה אומרים לו אי אפשר שלא יגיע הדבר בשלוש שנים; וכיון שהגיע אליה היה לך למחות בפני עדים, ותודיע אותם שפלוגי גזל אותי, ולמחר אתבענו בדין: הואיל ולא מחית, אתה הפסדת על עצמך.

ו. לפיכך אם היתה מלחמה ושבוש דרכים בין המקום שהיה בו ראובן ובין המקום שהיה בו שמעון אפלו אכלה ראובן עשרים שנה מוציאין אותה מתחת ידו, וחוזרת לשמעון: מפני שיכול לומר לא ידעתי שזה משתמש בקרקעי.

ז. הביא ראובן עדים שהיה שמעון בא בכל שנה ושנה, ועומד במקום זה שלוששים יום או פחות אומרים לשמעון, מפני מה לא מחית כשבאת; אבדת זכותך.

ח. טען שמעון ואמר, טרוד הייתי בשוק, ולא ידעתי שזה בתוך חצרי הרי זו טענה, שכל שלוששים יום יהיה אדם טרוד בשוקו. ואם עמד יותר משלושים יום, ולא מחה אבד זכותו. ויראה לי, שדין זה אינו אלא בפפרים, שהעם טרודין בשוקים שלהן.

ט. ומפני מה אין אומרין לראובן, אם אמת הוא הדבר שמכר לך או נתן לך במתנה, למה לא נזהרת בשטר שלך: מפני שאין אדם נזהר בשטרו, והולך כל ימיו, וחזקה שאין אדם נזהר

בשטרו, אלא עד שלוש שנים; וכיון שרואה שאין אדם ממחה בידו, שוב אינו נזהר.

י. הרי שמחה שמעון במדינה רחוקה מפני מה לא יטען ראובן ויאמר, לא שמעתי שמחה בי, כדי שאזהר בשטרי: מפני שאומרים לו, חברך יש לו חבר, והחבר יש לו חבר אחר, וחזקה שהגיע אליך הדבר; וכיון שידעת שמחה בך בתוך שלוש שנים אם באמת היה לך שטר ולא נזהרת בו, אתה הפסדת על עצמך.

יא. לפיכך אם מחה שמעון בפני העדים, ואמר להם אל תוציאו דבר זה מפניכם אין זו מחאה. אבל אם אמרו העדים מעצמן, אין דבר זה יוצא מפניו הרי גם זו מחאה: שדבר שאין אדם מצוה עליו, אומרו שלא בכונה.

יב. וכן אם צוה לעדים ואמר להם, אל תודיעוהו, או שאמרו הן מעצמן, אין אנו מודיעין אותו גם זו מחאה היא: שאף על פי שאינן מודיעין אותו, מודיעין הם לאחרים; והדבר יגיע אליו.

יג. כיצד המחאה: אומר בפני שנים, פלוני שהוא משתמש בחצרי או בשדי גזלן הוא, ולעתיד אני תובע אותו בדין. וכן אם אמר להם שכורה היא בידו, או משכונה, ואם יטען עלי שמכרתי או נתתי, אני תובע אותו בדין. וכן כל פיוצא בזה הרי זו מחאה, אף על פי שלא מחה במדינה זו שהחזיק בה זה. אבל אם אמר להן, פלוני משתמש בחצרי גזלן הוא אין זו מחאה: שהרי ראובן אומר כששמעתי, אמרתי שמה חרף אותי בלבד, ולפיכך לא נזהרתי בשטרי.

יד. מחאה בפני שנים; וכותבין, אף על פי שלא אמר להם כתבו. וכיון שמחה בשנה ראשונה, אינו צריך לחזור ולמחות בכל שנה ושנה; אבל צריך שלא יהיה בין מחאה למחאה, שלוש שנים גמורות. לפיכך צריך למחות בסוף כל שלוש; ואם מחה, ועמד שלוש שנים גמורות, ואחר כך מחה אינה כלום.

טו. הביא ראובן עדים שזה שמעון בעל השדה קבץ פרות שדה זו, ונתנם לי תעמד השדה ביד ראובן, ואפלו טען ששמעון מכרה לו או נתנה לו היום: שאלו לא מכר או נתן לא היה משמש את ראובן בשדה זו, ונותן לו פרותיה.

טז. טען שמעון ואמר, אמת היה הדבר, ולפרות הורדתיו, ושללו היו הפרות, אבל הגוף לא מכרתי נאמן, וחוזרת לשמעון, אלא אם כן אכלה ראובן בפניו שלוש שנים, ולא מחה בו כמו שבארנו.

הלכות טוען ונטען פרק יב

א. שלוש שנים שאמרנו, מיום ליום; אפלו היו חסר יום אחד לא החזיק, ומסלקין אותו ממנה. במה דברים אמורים, בקרקעות שהן עושין פרות תדיר כגון הבתים, והחצרות, והבורות, והשיחין, והמערות, והחניות, והפנדקיות, והמרחצאות, והשובכות, ובתי הבדין, ושדה השלהין שמשקין אותה תמיד וזורעין בה ונוטעין, והגנות, והפרדסין; וכן העבדים המהלכין, כמו שבארנו.

ב. אֲבָל שָׂדֶה הַבַּעַל שֶׁהִיא שׁוֹתָה מִמִּי גִשְׁמִים בְּלֶכֶד, וְשָׂדֶה הָאֵילָן אֵינָה מִיּוֹם לְיוֹם; אֲלֹא כִּיּוֹן שְׂאֵכָל שְׁלוֹשׁ תְּבוּאוֹת מִמִּין אֶחָד, הָרִי אֵלּוֹ כְּשִׁלּוֹשׁ שָׁנִים.

ג. כִּיצַד: הִיתָה שָׂדֶה תְּמָרִים, וְגִדֵּר שְׁלוֹשׁ גְּדִירוֹת, אוֹ שָׂדֶה עֲנָבִים, וּבָצַר שְׁלוֹשׁ בְּצִירוֹת, אוֹ שָׂדֶה זֵיתִים, וּמָסַק שְׁלוֹשׁ מְסִיקוֹת הָרִי אֵלּוֹ כְּשִׁלּוֹשׁ שָׁנִים, וְהַחֲזִיק. וְאִפְּלוּ הָיוּ הָאֵילָנוֹת רְצוּפִין, וְלֹא הָיָה בִּינְיָהֶן הַרְחָק הָרְאוּי, שֶׁהָרִי סוֹפֵן לִיבֵשׁ הוֹאִיל וְאֶכְלָן שְׁלוֹשׁ שָׁנִים, הַחֲזִיק.

ד. הֵבִיא עֲדִים שֶׁהָיָה דָר בְּחָצֵר זֶה שְׁלוֹשׁ שָׁנִים, אוֹ שֶׁשְׂכָּרָה שְׁלוֹשׁ שָׁנִים הָרִי זֶה חֲזָקָה. טָעַן בַּעַל הַחָצֵר וְאָמַר, שְׂמָא לֹא שָׁכַן בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, אוֹ שְׂמָא אֵלּוֹ שֶׁהִשְׁפִּירוּ לָהֶם לֹא שָׁכְנוּ בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה הָרִי זֶה טָעָנָה; וְאֹמְרִים לַמַּחֲזִיק אוֹ הֵבֵא עֲדִים שֶׁשָּׁנִים אֵלּוֹ גְּמוּרוֹת בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, אוֹ תִסְתַּלַּק.

ה. אִפְּלוּ בָּאוּ שָׁנִים וְאָמְרוּ לָנוּ שָׂכָר, וְאָנוּ דָרְנוּ בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְטָעַן בַּעַל הַחָצֵר וְאָמַר, יָבִיאוּ עֲדִים שֶׁדָּרוּ בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה צָרִיכִין אֵלּוֹ הָעֲדִים הַשּׁוֹכְרִין, לְהֵבִיא רְאִיָּה שֶׁדָּרוּ בָּהּ תָּמִיד: שְׂדֵה הַדָּבָר תְּלוּי בָּהֶן; וְאֵינּוּ תְּלוּי בְּטָעֲנַת הַמַּחֲזִיק, כְּדִי שִׁיעִידוּ לוֹ.

ו. הָיָה זֶה הַמַּחֲזִיק אוֹ הָעֲדִים שֶׁדָּרוּ בָּהּ, מִן הָרוֹכְלִין הַמַּחֲזִירִין בְּעִירוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן טוֹעֲנִין אוֹתָן לְכַתְּחֻלָּה; וְכַשִּׁיבִיא עֲדֵי חֲזָקָה אוֹמְרִין לוֹ, הֵבֵא עֲדִים שֶׁהִיִּתְּ מַחֲזִיק בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה.

ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּחָצֵרוֹת וּבְתֵּים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהֵן עֲשׂוּיוֹת לְדוֹר בְּתוֹכָן בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה; אֲבָל הַחֲנִיּוֹת שֶׁלַּתְּגָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שְׂאִין דָּרִין בָּהֶן אֲלֹא בַּיּוֹם כִּיּוֹן שֶׁדָּר בָּהּ שְׁלוֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם, הָרִי זֶה חֲזָקָה.

ח. שְׁלוֹשׁ שָׁנִים שְׂאֲמָרְנוּ, צָרִיכוֹת שֶׁהָיוּ רְצוּפוֹת זֶה אַחֵר זֶה. הָרִי שֶׁהַחֲזִיק בְּשָׂדֶה, וְזָרְעָה שָׁנָה וְהוֹבִירָה שָׁנָה, וְזָרְעָה שָׁנָה, וְהוֹבִירָה שָׁנָה אִפְּלוּ עָשָׂה כֵּן כְּמָה שָׁנִים, לֹא הַחֲזִיק.

ט. הָיָה דֶּרֶכְן שְׁלִבְנֵי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְהוֹבִיר אֵף עַל פִּי שְׂמֻקְצָתָן זוֹרְעִין שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה, וּמֻקְצָתָן זוֹרְעִין שָׁנָה וּמוֹבִירִין שָׁנָה הָרִי זֶה הַחֲזִיק: שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לֹא הוֹבִרְתִּי אוֹתָהּ, אֲלֹא כְּדִי שֶׁתַּעֲשֶׂה הֶרֶבָה בְּשָׁנַת הַזְרִיעָה.

י. שְׁנֵי שֶׁתִּפִּין שֶׁהַחֲזִיקוּ בְּשָׂדֶה שֵׁשׁ שָׁנִים הָרְאוּשׁוֹן אֶכְלָה רְאוּשׁוֹנָה וְשְׁלִישִׁית וַחֲמִישִׁית, וְהַשְּׁנִי אֶכְלָה שְׁנִיָּה וּרְבִיעִית וְשִׁשִּׁית לֹא עָלְתָה חֲזָקָה לְאַחַד מֵהֶם: שֶׁהָרִי בַּעַל הַקֶּרְקַע אוֹמֵר כִּיּוֹן שֶׁלֹּא רְאִיתִי וְלֹא שִׁמְעָתִי שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ אָדָם אֶחָד שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה, מִפְּנֵי זֶה לֹא מַחֲתִית.

יא. לְפִיכָן אִם כָּתְבוּ אֵלּוֹ הַשִּׁתְּפִין שֶׁטֵּר בִּינְיָהֶן, שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה כִּיּוֹן שֶׁעֲבָרוּ שְׁלוֹשׁ שָׁנִים, עָלְתָה לָּהֶן חֲזָקָה: שֶׁהַשֵּׁטֵר, קוֹל יֵשׁ לוֹ; וְהוֹאִיל וְלֹא מַחָה, אֶבֶד אֶת זְכוּתוֹ. וְהוּא הָדִין לַעֲבֹד שֶׁהַחֲזִיקוּ בּוֹ שָׁנִים, וְנִשְׁתַּמְשׁוּ בּוֹ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה אִם כָּתְבוּ שֶׁטֵּר בִּינְיָהֶן, הָרִי הַחֲזִיקוּ.

יב. אֶכְלָה שָׁנָה זֶה הַמַּחֲזִיק וּמַכְרָה, וְאֶכְלָה הַלּוֹקֵחַ שָׁנָה, וּמַכְרָה לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי וְאֶכְלָה שָׁנָה אִם מָכְרוּ זֶה לָזֶה בַּשֵּׁטֵר, שֶׁלִּשְׁתֵּן מַצְטָרְפִין; וְהָרִי זֶה חֲזָקָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מַחָה. וְאִם מָכְרוּ שֶׁלֹּא

בשטר, אינה חזקה, שהבעלים הראשונים אומרים כיון שלא עמד בה איש אחד שלוש שנים, לא הצרכתי למחות.

יג. אכלה האב שנה והבן שנים, האב שנים והבן שנה, האב שנה והבן שנה והלוקח מן הבן שנה הרי זו חזקה: והוא, שלקח בשטר.

יד. אכלה בפני האב שהיה בעל השדה שנה, ובפני בנו שנים, או בפני האב שנים, ובפני הבן שנה, או בפני האב שנה ובפני בנו שנה, ובפני הלוקח מן הבן שנה הרי זו חזקה: והוא שמכר הבן שדה זו בכלל שדותיו שהרי לא הפיר המחזיק שנמכרה, ולפיכך לא נזהר בשטרו. אבל אם מכר הבן שדה זו בפני עצמה, אין לך מחאה גדולה מזו.

טו. נרה שנה אחר שנה, אפלו כמה שנים הואיל ולא נהנה בה, אינה חזקה. וכן אם פתח בה שבילי המים, ופתח ושידד בלבד הואיל ולא אכל פרות, אינה חזקה. זרעה, ולא הרויח כלום, אלא זרע כור, ואסף כור לא החזיק, שהרי לא נהנה. אכלה שחת, לא החזיק; ואם היה המקום דרכן לזרע לשחת, מפני שדמיו יקריין הרי זו חזקה.

טז. אכלה ערלה שביעית וכלאים אף על פי שנהנה בעברה, הרי זו חזקה. היה המקום שהחזיק בו סלע או חלמיש שאינו ראוי לזריעה צריך להנות בו בדבר הראוי לו, כגון שישטח בו הפרות או יעמיד בו בהמה וכיוצא בזה; ואם לא נהנה בו כל אותן השלוש שנים בדבר הראוי לו, לא החזיק.

יז. היה מעמיד בהמה במקום מסים מחצר חבירו, או שהיה מגדל שם תרנגולין, או מעמיד שם תנור וכירים ורחים, או שנתן שם זבלו, בין שהעמיד מחצה בין שלא העמיד אם נשתמש בדברים אלו וכיוצא בהן שלוש שנים ביום ובלילה, וטען על בעל החצר ואמר, אתה נתת לי מקום זה, או מכרתו לי הרי זו חזקה.

יח. שדה שהיא מקפת גדר, ובא זה שהחזיק בה, וזרע חוץ לגדר, ונהנה בכל מקום שאינו שמור אף על פי שאכלו שנה אחר שנה, לא עלתה לו חזקה: שהבעלים טוענין ואומריין, כיון שראינו שזרע במקום מפקר, אמרנו כל מה שזרע חית השדה תאכלנו, ולפיכך לא מחיתי. והוא הדין לכל הזרע מקום שאינו שמור, אלא רגל כל חיה ויד כל אדם מצויין בו.

יט. אכלה כלה חוץ מבית רבע, החזיק בכלה חוץ מאותו בית רבע שלא נהנה בו; אפלו היה מקום חלמיש בתוך השדה, הואיל ולא נשתמש בו כראוי לו, אין לו בו חזקה.

כ. החזיק אחד באילנות ואכל פרותיהן, ואחד החזיק בקרקע וזרעה ואכל פרותיה, וכל אחד משניהם טוען שהכל שלי, ואני לקחתי זה שהחזיק באילנות ואכלן שלוש שנים, יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו, והוא כמלוא האורה וסלו חוצה לכל אילן ואילן; וזה שהחזיק בקרקע, יש לו שאר הקרקע.

כא. וכן האוכל פרות אילן שלוש שנים, וטען על בעל האילן אתה מכרת לי אילן זה וקרקעו הרי זה יש לו קרקע כעבי האילן, עד התהום.

כב. שדה אילן שהיו בו שלושים אילנות בתוך בית שלוש סאין,

וְאָכַל עֲשָׂרָה בְּשָׁנָה רְאִשׁוֹנָה, וְעֲשָׂרָה בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה, וְעֲשָׂרָה בְּשָׁנָה
שְׁלִישִׁית הַחֲזִיק בְּכָל: וְהוּא שִׁיחֵיו הָעֲשָׂרָה שְׁאֵכַל מִפְּזָרוֹת בְּכָל
בֵּית הַשְּׁלוֹשׁ סָאִין, וְלֹא הוֹצִיאוּ שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת פְּרוֹת; אָבַל אִם
הוֹצִיאוּ שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת פְּרוֹת, וְלֹא אָכַלְן לֹא הַחֲזִיק אֶלָּא בָּמָה
שְׁאֵכַל.

כג. בָּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, בְּשְׁאֵכַל הוּא מְקַצֵּת הַפְּרוֹת וּבְזָזוּ
הָעָם שְׂאֵר הַפְּרוֹת. אָבַל אִם הִנִּיחַ פְּרוֹתֵיהֶן עָלֵיהֶן הוֹאִיל וְאָכַל
אֵילָן מִכָּאן וְאֵילָן מִכָּאן מְכַל הַשָּׂדֶה הַחֲזִיק בְּכָל הַשָּׂדֶה, אָף עַל
פִּי שְׁלֹא אֶסֶף כָּל פְּרוֹתֶיהָ.